महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संचलित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

ता. निलंगा जि. लातूर

पर्यावरण प्रकल्प कार्य पुस्तिका

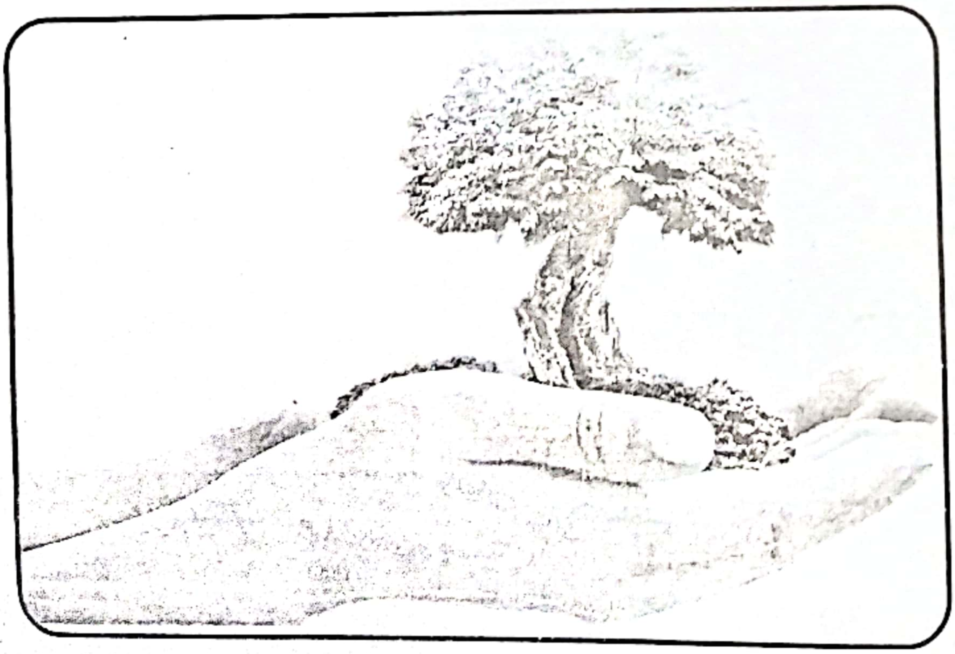

Scanned with OKEN Scanner

महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संचालित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, ~~कुमार~~ / कुमारी पाटील त्रिवेणी किरण इयत्ता B.Sc.(TY) हजेरी क्रमांक ______ शैक्षणिक वर्ष २०-२०23 मधील प्रकल्प कार्य Deforestration & Forest या विषयावर मार्गदर्शक शिक्षक / प्राध्यापकाच्या मार्गदर्शनाखाली अपेक्षित सर्व कामकाज, माहिती संकलन व अहवाल लेखन विद्यापीठाच्या कला लेखन नियमाप्रमाणे प्रकल्प कार्य तयार केलेले आहे. सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विद्यार्थ्याने स्वत: संकलित केलेले आहे.

सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विर्थ्याने स्वत: संकलित केलेल्या लेखन सामग्रीवर आधारित असून स्वत:च्या हस्ताक्षरात लिहिले आहे.

दिनांक :

मार्गदर्शक | परिक्षक | प्राचार्य / उपप्राचार्य

Principal
Maharashtra Mahavidyalaya
Nilanga 413521 Dist.Latur

Scanned with OKEN Scanner

महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संचलित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

ता. निलंगा जि. लातूर

पर्यावरण

प्रकल्प कार्य लेखन वही

(Environmentakl Project Work Book)

विद्यार्थ्याचे नांव पाटील अश्विनी किरण

वर्ग B.Sc.(TY) तुकडी - क्रमांक -

प्रकल्प कार्याचे शिर्षक ____________________

प्रकल्प स्वरुप : वैयक्तीक / गटामध्ये :

१) ____________________

२) ____________________

३) ____________________

प्रकल्प मार्गदर्शकाचे नाव : ____________________

प्रकल्प मार्गदर्शकाचे नांव : ____________________

Scanned with OKEN Scanner

Deforestration & Forest fire.

* जंगलातील आग :-

जंगलामध्ये हा एक सामान्य धोका आहे जो अनियंत्रित जाळल्यामुळे उद्भवतो त्यामुळे जैवविविधतेचे नुकसान होते. जंगलातील आगीमुळे जीवजंतू आणि वनस्पतींना गंभीर धोका निर्माण होतो आणि त्या प्रदेशातील पर्यावरण आणि पर्यावरणास त्रास होतो.

* जंगलातील आगीची कारणे :-

1) प्राकृतिक कारण :-

- वातावरणातील उच्च तापमान आणि कोरडेपणा (कमी आर्द्रता).
- पाने आणि फांद्यांचा कचरा किंचितही ठिणगीमुळे प्रज्वलित झालेल्या ज्वालांमध्ये फुटला.

2) मानवनिर्मित कारणे :-

सिगारेट किंवा बिडी, विजेची ठिणगी किंवा आगीच्या इतर कोणत्याही स्त्रोतासारख्या निष्काळजीपणामुळे जेव्हा जंगले ज्वाला पकडतात.

* जंगलातील आगीचे प्रकार :-

1) नैसर्गिक किंवा नियंत्रित जंगलातील आग :-

• नियंत्रित आग ही एक वणव्याची आग आहे जी एखादया विशिष्ट उद्देशा-साठी हेतुपुरस्सर लावली जाते.

• याला बॅक-बर्निंग असेही म्हणतात. सर्व ज्वलनशील पदार्थ जळून जातात आणि विझतात.

• सुनियोजित आणि व्यवस्थित नियंत्रित आग वन व्यवस्थापनासाठी फायदेशीर आहे, साफ केल्यावर अतिरिक्त कचरा जंगलातील आग पळण्यास मदत करते.

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

Scanned with OKEN Scanner

उन्हाळ्यात लागणाऱ्या वणव्यांच्या कृषी क्षेत्रालाही सध्या मोठा फटका बसत आहे. नैसर्गिक कारणे अत्यंत कमी असली तरी शासन व स्थानिक पातळीवर याबाबत जनजागृती घेण्याची नितांत गरज आहे. नाहीतर पुढील काळात डोंगरांवरील सृष्टी दृष्टीस पडणार नाही. याला फक्त मानवच जबाबदार असेल. ग्लोबल वॉर्मिंग वाढल्याने त्याचे मोठे दुष्परिणाम आपल्याला भविष्यात भोगावे लागतील.

'वृक्ष वल्ली आम्हा सोयरे वनचरे' असे संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराज यांनी म्हटले आहे. पण याला मानवनिर्मित कारणांमुळे लागणाऱ्या आगीमुळे गालबोट लागत आहे. वणव्यांच्या घटनांमुळे जैवविविधता, दुर्मिळ वन्यजीव ~~न~~ ऱ्हास पावत आहेत. वणव्यांमुळे डोंगर, टेकड्यांचा श्वास गुदमरत असून, ते भकास दिसत आहेत.

उन्हाळ्यात लागणाऱ्या वणव्यांचा (Forest fire) कृषी क्षेत्रालाही सध्या मोठा फटका बसत आहे. नैसर्गिक कारणे अत्यंत कमी असली

तरी शासन व स्थानिक पातळी याबाबत जनजागृती घेण्याची नितांत गरज आहे. नाहीतर पुढील काळात जगावरील सृष्टी दृष्टीस पडणार नाही - याला फक्त मानवच जबाबदार असेल. ग्लोबल वॉर्मिंग वाढल्याने त्याचे मोठे दुष्परिणाम आपल्याला भविष्यात भोगावे लागतील.

शासन आणि समाजातील काही घटक वन संवर्धनासाठी जोरदार प्रयत्न करत असतानाच आगीमुळे (fire) पश्चिम घाटातील नैसर्गिक वन संपदेचा नाश होत आहे. ब्राझीलमधील ॲमेझॉनच्या जंगलाला मे 2020 मध्ये भीषण आग लागली होती. यामध्ये जवळपास तीन आठवडे जंगलातील झाडे जळत होती. ॲमेझॉनच्या जंगलाला आग याचा अर्थ पृथ्वीवरील ऑक्सिजन निर्माण करणारा एक अतिशय मोठा स्रोत नष्ट झाल्यासारखे आहे. या जंगलातील अनेक अतिदुर्मिळ प्रजाती, प्राणी व वनस्पती नष्ट झाल्या.

Scanned with OKEN Scanner

पुण्यामध्ये एप्रिल महिन्यात वणवे रोखण्यासाठी वनविभागाने 'वन वणवा परिषद 2022' चे आयोजन केले होते. पुणे जिल्ह्यातील लागणाऱ्या वणव्यांवरील उपाययोजना काय करता येतील याबाबत परिषदेत चर्चा झाली. यावेळी मेळघाट व्याघ्र प्रकल्पाच्या मुख्य वन संरक्षक व क्षेत्र संचालक ज्योती बॅनर्जी आणि पुणे वन विभागाचे उपवनसंरक्षक राहुल पाटील यांनी विविध उपाय सुचविले. यामध्ये 'फायर वॉच' ची सुविधा, आपत्ती व्यवस्थापन समिती तयार करणे, आधुनिक उपकरणांचा वापर व त्यांचा समावेश तसेच वणवे लावणाऱ्यांवर गुन्हा दाखल करण्याची यंत्रणा याबाबत अधिक चर्चा करण्यात आली.

पुणे जिल्ह्यात सध्या 2020 मध्ये 391, 2021 मध्ये 350 तर 5 मे 2022 पर्यंत 05 वणव्यांची नोंद झाली आहे. बऱ्याच ग्रामीण भागातील वनविभागाच्या परिसरात, डोंगरावर तर कधी खासगी मालकीच्या जागेत आग लागण्याचे प्रमाण सध्या